

A MODEL FOR THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF NURSING STUDENTS

Mima Nikolova

Trakia University, Republic of Bulgaria, mima.nikolova@trakia-uni.bg

Albena Andonova

Trakia University, Republic of Bulgaria, albena.andonova@trakia-uni.bg

Silvia Kyuchukova

Trakia University, Republic of Bulgaria, silviya.kyuchukova@trakia-uni.bg

Teodora Todorova

Trakia University, Republic of Bulgaria, teodora.todorova@trakia-uni.bg

Abstract: The globalizing society requires communication skills from the individual. The art of communication is of great importance in meeting the challenges of the complex times in which we live. The resulting changes in the goals of education in the world cause the need to form and develop the personality of each student, increase his professional competence. These skills must be developed in learners and especially in students. Communicative competence lies at the basis of complete personal development. It motivates interest in knowledge and professional growth, develops self-respect and self-confidence. A serious investment in a student's career development is the interpenetration of theory and practice in creating communication skills. The communicative readiness of students is manifested in the entire educational process, but especially vividly during an exam, when defending essays, coursework and projects, theses and in the conditions of scientific conferences, symposia and international forums, presentations, etc. This is achieved by injecting new content into its components. Information competence is a necessary condition for the development of professional competence, therefore this article presents a theoretically grounded model for its formation and development in nursing students. Its construction is in accordance with the purpose and tasks of the researched process. The components of the model are substantiated, which are three spheres - organizational, pragmatic and strategic. The specific principles, functions and approaches for compiling this model are separated, which are directly dependent on the expected result. The study of the theoretical prerequisites for the formation of the information competence of the future specialist shows that the solution of the given problem is related to the creation of appropriate pedagogical conditions. The students' attitudes towards increasing communicative competence have been studied. 145 nursing students were surveyed. Conclusions were made about the practical significance of the research and the possibility of implementing the obtained results.

Keywords: model, communicative competence, professional competence, students, nurses.

МОДЕЛ ЗА ФОРМИРАНЕ И РАЗВИТИЕ НА КОМУНИКАТИВНАТА КОМПЕТЕНТНОСТ НА СТУДЕНТИТЕ МЕДИЦИНСКИ СЕСТРИ

Мима Николова

Тракийски Университет, Р България, mima.nikolova@trakia-uni.bg

Албена Андонова

Тракийски Университет, Р България, albena.andonova@trakia-uni.bg

Силвия Кючукова

Тракийски Университет, Р България, silviya.kyuchukova@trakia-uni.bg

Теодора Тодорова

Тракийски Университет, Р България, teodora.todorova@trakia-uni.bg

Резюме: Глобализиращото се общество изисква от личността умения за комуникативност. Изкуството да се общува е от голямо значение при посрещане предизвикателствата на сложното време, в което живеем. Произтичащите в света промени в целите на образованието предизвикват необходимост от формиране и развитие на личността на всеки студент, повишаване на неговата професионална компетентност. Тези умения трябва да се развиват у учащите се и особено у студентите. Комуникативната компетентност лежи в основата на пълното личностно развитие. Тя мотивира интереса към познание и професионално израстване, развива самоуважение и увереност в собствените сили. Сериозна инвестиция в кариерното развитие на студента е взаимното проникване на теорията и практиката при създаване на комуникативни умения. Комуникативната

готовност на студентите се проявява в цялостния образователен процес, но особено ярко по време на изпит, при защита на реферати, курсови работи и проекти, дипломни работи и в условията на научни конференции, симпозиуми и международни форуми, презентации и др. Това се постига чрез влагане на ново съдържание в нейните компоненти. Информационната компетентност е необходимо условие за развитие на професионалната компетентност, затова в настоящата статия е представен теоретически обоснован модел за формирането и развитието ѝ у студентите медицински сестри. Построяването му е в съответствие с целта и задачите на изследвания процес. Обосновани са компонентите на модела, които са три сфери - организационна, прагматическа и стратегическа. Отделени са специфичните принципи, функции и подходи за съставяне на този модел, които са в пряка зависимост от очаквания резултат. Изучаването на теоретичните предпоставки за формиране на информационната компетентност на бъдещия специалист показва, че решаването на дадения проблем е свързано със създаването на подходящи педагогически условия. Проучени са нагласите на студентите за повишаване на комуникативната компетентност. Анкетирани са 145 студента медицински сестри. Направени са изводи за практическата значимост на изследването и възможността за реализация на получените резултати.

Ключови думи: модел, комуникационна компетентност, професионална компетентност, студенти, медицински сестри.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Сестринството като наука за здравни грижи се фокусира върху основните човешки потребности, като се позовава на модела на Вирджиния Хендерсън за 14-те нужди. Моделът определя подхода в практиката на грижите за пациента. Практическото сестринство изисква не само научни познания, но и междуличностни, интелектуални и технически знания и умения. Това включва комбинация от знания, клинична работа и междуличностна комуникация (Бърк, 2021). Комуникацията е жизненоважен елемент в сестринството във всички области на дейност и във всички негови интервенции като превенция, лечение, рехабилитация, и промоция на здравето (Николова, 2022). Освен това сестринският процес като научен метод за упражняване и прилагане на сестрински грижи се постига чрез диалог, в междуличностна среда и със специфични умения за вербална и невербална комуникация (Димитрова и Стамбулова, 2010).

Нараства необходимостта от повишаване на уменията на студентите за вземане на клинични решения и промяна в мисленето за усъвършенстване на грижите за пациентите. Нужен е нов модел за грижи – с внимание към поддържането не само на физическото, но и психо-социалното функциониране на болните. Бъдещите медицински сестри не трябва да се съсредоточават само върху ефективността на дадена манипулация – поддържане на хигиената, хранене, прилагане на инжекции и др., а да вземат клинични решения – да поставят сестринска диагноза и да изготвят план за грижи. Трябва да се формират у студентите способности да идентифицират клиничните проблеми. Това може да се постигне с използването на комуникативната си компетентност, придобита в процеса на обучение.

Като комуникация можем да определим обмена на информация, мисли и чувства между хората, използващи реч или други средства. Терапевтичната практика включва устната комуникация между служителите в общественото здравеопазване и медицинските сестри, от една страна, и пациента или неговите роднини, от друга. Това е двупосочен процес. Пациентът предава своите страхове и притеснения на своята медицинска сестра и с това помага да се постави правилна сестринска диагноза. Медицинската сестра получава информацията и на свой ред предава друга информация на пациента с нужната дискретност и етичност относно естеството на заболяването и дава съвети относно лечението, плана за здравни грижи и за промоция на здравето (Бърк, 2021).

Ефективната комуникация изисква разбиране на пациента и преживяванията, които той изразява. Необходими са умения и същевременно искрено желание на медицинската сестра да разбере какво тревожи пациента. Не е достатъчно само да разбере пациента, но сестрата трябва също така да предаде съобщение, че той/тя е разбран/а и желанията им са приемливи. Комуникативният процес е отражение на знанията на участниците, начина, по който мислят и чувстват и техните възможности и знания (Елауей, 2019).

За да са успешни медицинските сестри в работата си, те трябва да изучават комуникацията и междуличностните отношения в обучението си със специални дисциплини и практики. Те трябва да владеят различните аспекти и приложения на комуникацията в различни области на сестринството. В този контекст се разбира, че трябва да се наблегне на важността на комуникацията между медицинска сестра и пациент. Сестринското обучение трябва да се фокусира върху комуникационните умения на медицинските сестри (Димитрова, 2006).

Развитието на комуникативните умения сред медицинските сестри е важна независима задача на професионалното образование и е официално утвърдено от Световната здравна организация (Световна

здравна организация, 1993 г.). Проучванията показват, че в началото на обучението студентите взаимодействат с пациента, като имитират изражението на лицето, жестовете, позата и стила на поведение на преподавателите, чиято работа наблюдават (Николова, 2022). С натрупването на опит в професионалното общуване, младият специалист вече съзнателно започва да използва различни психологически умения, които улесняват комуникацията с пациента. Колкото по-дълъг е трудовият стаж на медицинската сестра, толкова повече внимание се обръща на психологическите аспекти на диагностичните и терапевтичните процеси, които до голяма степен осигуряват ефективността на професионалното взаимодействие (Ким и Джанг, 2019 г.). Следователно уменията на медицинските сестри трябва да включват не само медицинско професионално обучение, но и комуникационни компетенции, базирани на интердисциплинарно обучение.

Комуникацията между медицинските сестри и пациента е процес, който започва с първия контакт и продължава толкова дълго, колкото и неговото лечение. Сестрата, която иска да създаде правилна връзка с пациента, трябва да го спечели от първия момент. Това може да стане, ако разговорът се проведе в подходящи условия и се спазва необходими учтивост и любезност от страна на медицинската сестра (Морисън, 2019). Пациентът трябва да се чувства комфортно с медицинската сестра, но тя трябва да пази неговия престиж и да не създава недоразумения. Ключов елемент е необходимостта от спокойна среда без външни разсейвания, което ще гарантира подходяща поверителност на диалога. Дори повече от комфорта на пространството, комуникацията с пациента изисква достатъчно време. Всеки пациент има свой собствен начин и скорост, за да разкрие проблема си, но отнема известно време. Друго важно изискване за правилна и успешна комуникация между медицински сестри и пациенти е откровеността и честността. Разговорът с пациента не трябва да оставя подозрения, съмнения и недоразумения. Медицинската етика, която регулира отношенията на медицинските специалисти с пациента и колегите, включва принципа на зачитане на възгледите, религиозните вярвания и предпочитанията на пациента и съхраняването на медицинските тайни, включително личната му информация.

Комуникативната компетентност е комбинация от уменията за успешна комуникация и взаимодействие на един човек с другия. Тези умения включват вербална грамотност, ораторски умения и способност за свързване с различни типове хора. Също така комуникативната компетентност е притежаването на определени знания и умения (Николова, 2022).

Рамката на комуникативната компетентност предоставя полезен начин за категоризиране на различните задачи и умения, които са от съществено значение за ефективното общуване в клиничната обстановка. Такава рамка може да се използва и за оценка на постигнатите резултати от приложените здравни грижи. Рамката се състои от три основни компетенции: организационни, прагматични и стратегически компетенции. Езиковата компетентност, най-утвърденият компонент от всички рамки на комуникативната компетентност, се основава на познания по синтаксис, морфология, фонология, правопис и лексика. Примери за подходящо и ефективно използване на произношение, лексика и граматика в здравната среда включват: произношение на медицинска терминология и лекарства, използване на съкращения, използване на разговорен език. Функционална компетентност, или прагматична компетентност се отнася до това как езикът се използва за изпълнение на определена задача или общуване. Сестринският процес включва установяване на връзка с пациентите. Много от езиковите знания и умения, които са от съществено значение за този тип комуникация, изискват не само функционална компетентност, но и социокултурна компетентност, например за изразяване на емпатия, предлагане на увереност и тълкуване на невербални знаци. Освен това „малките разговори“, често считани за необходима първа стъпка за установяване на връзка с пациентите.

Стратегическата компетентност включва както когнитивни, така и лингвистични стратегии: когнитивни стратегии за планиране на ефективна комуникация и оценка на нейната ефективност и лингвистични стратегии за осигуряване на взаимно разбиране с пациенти и останалите членове на екипа.

2. МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

Проучването е проведено в Медицинския факултет на Тракийски университет, град Стара Загора, Р България. Анкетирани бях общо 145 студенти от специалност „Медицинска сестра“. Данните бяха събрани с помощта на онлайн въпросник, достъпен с помощта на софтуерния инструмент Classroom през в периода октомври – декември 2022 – март 2023 година. Целта на настоящото изследване е се предложи модел за усъвършенстване на комуникативната компетентност на студентите медицински сестри. За тази цел си поставихме следните задачи:

- Да се установи каква е самооценката на студентите относно комуникативните им умения.
- Да се проучи готовността на студентите за повишаване на знанията и уменията им за професионална комуникация.

3. РЕЗУЛТАТИ

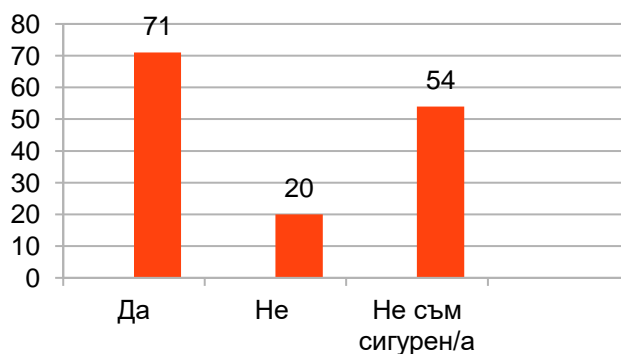
Таблица 1. Разпределение на анкетираните студенти по курсове

	Брой студенти	%
1 курс	52	35.9
2 курс	49	33.8
3 курс	29	20.0
4 курс	15	10.3
Общо	145	

На Таблица 1 са представени участниците в анкетното проучване по курсове

На въпроса „Доколко сте запознат/а със същността и значението на комуникацията с пациенти?“ 17(11.7%) от анкетираните са отговорили, че са запознати отлично, 26(17.9%) – много добре, 32(22.1%) – добре, 41(28.3%) – слабо и 29 (20.0%)от запитаните признават, че не са запознати със същността и значението на комуникацията с пациенти.

Фиг. 1. „Притежавам необходимите специфични знания и умения за осъществяване на професионална комуникация като медицинска сестра.”

На фиг. 1 са представени резултатите относно самооценката на респондентите за притежание специфични знания и умения за професионална комуникация. 71 от бъдещите медицински сестри или 49.0% отговарят с „да“ на този въпрос, 54(37.2%) - „не съм сигурен/а“, 13.8% или 20 от отговорилите признават, че не притежават специфични знания и умения за осъществяване на професионална комуникация при извършването на здравни грижи.

Таблица 2. Интерес към повишаване на знанията и уменията за комуникация с пациенти.

Отговори	1 курс	2 курс	3 курс	4 курс	Общо
Да	43	37	22	12	114/78.6 %
Не		1	5		6/4.1%
Не съм сигурен/а	9	11	2	3	25/17.2%

Таблица 2 показва каква е готовността на студентите по курсове за повишаване на знанията и уменията за ефективна комуникация в бъдещата им професия. Прави впечатление високият процент(78.6%) желаещи да повишат знанията и уменията си за комуникация с пациенти, само 4.6% или 6 от анкетираните не желаят да си повишат квалификацията, 25(17.2%) от запитаните не са сигурни дали трябва да получат нови знания относно правилната комуникация с пациенти.

4. ИЗВОДИ

Комуникацията играе ключова роля в сестринската професия и грижата за пациентите и е от първостепенно значение за повишаване качеството на здравните грижи.

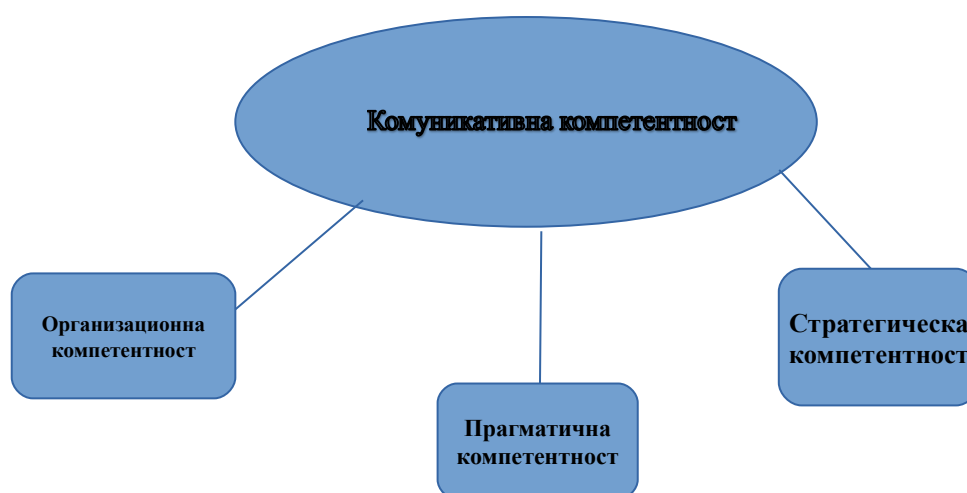
Нисък е процентът (11.7%) на участващите в проучването студенти, които са запознати със същността и значението на комуникацията с пациентите, 20.0% от запитаните признават, че не са запознати с това.

Самооценката на студентите медицински сестри за притежание на специфични умения за комуникация с пациенти е относително висока - 49.0% отговарят, че притежават такива умения, но въпреки това се наблюдава висок интерес към повишаване на знанията и уменията за комуникация с пациенти – 78.6%.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Един от основните проблеми на съвременното медицинско образование е трудността да се развият уменията за ефективна професионална комуникация между специалистите, както в интердисциплинарните екипи в болничните и извънболничните медицински заведения, така и с пациентите. Използването на вербални и невербални средства за комуникация, психологически техники като активно слушане, диференциално задаване на въпроси, умения за предаване на потенциално травматична информация на пациента ще направи комуникацията компетентна. Това изисква повишаване на комуникационни умения на бъдещите медицински сестри, специални комуникационни способности. Нуждата от обучение в правилна комуникация дава основание за включване в учебния план на студентите дисциплина за комуникативна компетентност (фиг. 2).

Фиг. 2. Модел за комуникативна компетентност

Добрата комуникация подобрява качеството на грижите за пациентите и улеснява работата на медицинските специалисти. Друг вариант за подобряване на комуникативната компетентност е продължаващото обучение на вече работещите медицинските сестри по въпроси, свързани с правилната техника на комуникация.

ЛИТЕРАТУРА

- Болонска декларация на европейските министри създаване на общоевропейско пространство във висшето образование, 1999, www.ru.acad.bg/kvo/BG/Bolonia.pdf.
- Българска асоциация на професионалистите по здравни грижи (БАПЗГ). Предложения към Националната здравна стратегия. – <http://www.nursing-bg.com/nzs.html> **Error! Hyperlink reference not valid.** 2023
- Бърк, А. (2021). Терапевтична комуникация: NCLEX-RN.
- Визев, Кр. (2009). Върху някои медико-социални аспекти на грижите за възрастните и старите хора. Научна конференция „Стареене и здраве“, Варна
- Димитрова, М., & Стамболова, И. (2010). Проблеми на професионалното общуване на медицинските сестри, Сестринско дело, 42, Брой 1, 7-10.
- Димитрова, Е. (2006). Формиране на професионални качества у студентите-медицински сестри, в процеса на клинично обучение, сп. „Здравни грижи“, София,
- Европейска квалификационна рамка за учене през целия живот – Комисия на ЕО, 08.07. 2005г., Брюксел (SEC (2005) 957.
- Елауей, Р.Н. (2019). Дизайни за професионално обучение. В: Beetham Н., Sharpe, R. (eds.), Rethinking pedagogy for a digital age: Principles and practices of design , (стр. 145-158).

- Здравната политика в Европейския съюз – поглед отблизо. www.europe.bg/htmls/page.ph
- Ким и Джанг, (2019). Удовлетворение от организационната комуникация на медицинските сестри, емоционален труд и просоциално служебно поведение: Сестрински грижи и здравни науки , 21 (2), 223-230.
- Младенова, С. (2010). Оптимизиране на обучението на здравни кадри чрез изполе на учебни алгоритми, в сб. Съвременното образование мизвансия и визии, Благоевград, стр. 519 – 522. 65
- Морисън, Е. (2019). Емпатична комуникация в здравеопазването. 1594162691
- Мухина, С., & Тарновская, И. (2006). Теоретични основи на сестринските грижи, с.83
- Николова, М. (2022). Мотивационни елементи в обучението на студентите за реализиране в областта на медицинската геронтология, Стара Загора, ISBN:978-954-338-185-2.
- Попова, С., & Георгиева, Л. (2011). Професии в здравеопазването, Стено, Варна.//4/
- Световна здрава организация (СЗО), 1993.